

De onderwijsvisie en -strategie van de UGent

Every way of seeing is also a way of not seeing. It is better to have a variety of models and archetypes so we stay flexible and open.

Kenneth Burke

Multiperspectivisme als onderwijsfilosofie

“Durf denken” is het credo van de UGent. In zijn Latijnse vorm “Sapere aude” is de uitdrukking van Horatius het motto geweest van vele grote kritische en onafhankelijke geleerden. Het was de lijfspreuk van denkers die niets als waarheid wilden erkennen dat enkel op het gezag van anderen steunde. In de 18de eeuw vertaalde Immanuel Kant de spreuk wat uitvoeriger als “Heb de moed je van je eigen verstand te bedienen” en verhief hij haar meteen tot de centrale gedachte van de Verlichting. In die vorm, waarin durf, moed, onafhankelijkheid en vertrouwen in het verstand centraal staan, sluit “Durf denken” naadloos aan bij de ingesteldheid van de UGent: pluralistisch, onafhankelijk, kritisch.

Dat dwarse verbindt de universiteit ook met de rebelse stad waarin zij is gevestigd. Inwoners van de stad Gent hebben de reputatie het afwijkende standpunt te omarmen, anders te durven zijn. Aan de andere kant staan zij bekend om hun nuchterheid en realiteitszin.

Ook de Universiteit Gent combineert intellectuele moed en betrokkenheid met de werkelijkheid. Zij wil dan ook haar mensen – studenten én personeel – opleiden tot intellectuele moed. Die doelstelling omvat een programma dat onverbrekkelijk moreel en intellectueel is. Moreel wil de UGent haar studenten vormen tot durvers in een wereld vol uitdagingen, tot mensen die in staat zijn om risico's in te schatten en die beredeneerd ook te nemen. Intellectueel wil zij haar studenten vormen tot zoekers, die wat op een bepaald moment de beste kennis is, gebruiken om probleemoplossingen voor te stellen, maar ook om meer en betere kennis te creëren.

Realiteitsgerichte zoekers en durvers vormen: hoe doe je zo iets? Wel, zoekers en durvers zijn mensen die buiten de evidenties kunnen stappen, die *out of the box* kunnen redeneren, en zo tot nieuwe en andere inzichten komen. De weg die daarheen leidt, is er een waarin studenten worden geconfronteerd met een veelheid aan perspectieven op de problemen in hun vakgebied. De UGent heeft de ambitie om haar studenten op te leiden in een context van, in één woord, *multiperspectivisme*.

“Perspectief” is een visuele metafoer en slaat op de manier waarop iets zich voordoet aan een kijker die zich in een bepaalde positie bevindt. We benaderen onze omgeving altijd uit een bepaald standpunt, met bepaalde vooronderstellingen en impliciete achtergrondtheorieën. Nieuwe kennis ontstaat meestal op de plaatsen waar onderzoekers zich buiten de verworven evidenties plaatsen en die evidenties in vraag stellen. Zo plaatsen ze de realiteit in een nieuw licht. Vernieuwing in een discipline of in een manier om problemen te stellen, ontstaat ook vaak door input van mensen met een andere achtergrond, of door de confrontatie met nieuwe maatschappelijke problemen. Baanbrekende kennis ontluikt tevens waar verschillende disciplines worden verenigd,

wanneer problemen waar tal van facetten aan vastzitten, vanuit verschillende disciplines op verschillende manieren worden bekeken.

Als het in vraag stellen van de eigen uitgangspunten de weg opent naar nieuwe inzichten, is het voor een kennisinstelling van cruciaal belang dat ze enerzijds de attitudes, processen en structuren organiseert die studenten stevig verankeren in hun academische discipline, en ze anderzijds hun de instrumenten meegeeft om die relatieve beperking te overstijgen.

Eén van die instrumenten is de zogenaamde perspectiefwisseling. De biologie wordt vandaag gerevolutioneerd doordat de botanische morfologie wordt onderzocht met de blik van de geneticus of bij de verwerking van biologische gegevens met de aanpak van de ingenieur. De politieke filosofie is op een aantal gebieden grondig veranderd door het toepassen van tools van de economist. De probleemstellingen van wetenschappers worden sterk beïnvloed door de manier waarop hun eigen specialisatie kan helpen bij het zoeken van oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. De import van het perspectief van buitenaf, of de combinatie van meerdere disciplinaire perspectieven leiden op die manier tot vernieuwende kennis.

De UGent wil precies die gevoeligheid voor de waarde van het anders denken in haar onderwijsprocessen inbouwen. Geloofwaardig hoger onderwijs dient erop gericht te zijn de student voldoende en stelselmatig te confronteren met bronnen van dissonante informatie en theorie. Wanneer informatie die niet past in het gehanteerde denkkader en mogelijkheden tot perspectiefwisseling worden aangereikt, kunnen we de plaatsgebondenheid en verankering van het eigen perspectief bijstellen. Het einddoel van dergelijk onderwijs is het spontaan handelen vanuit de overtuiging dat, naar de woorden van Kenneth Burke, elke manier van zien een manier van niet-zien is.

De term “multiperspectivisme” kan in dit opzicht de indruk wekken dat de opleidingen van de UGent een vorming in allerlei methodes, theorieën en paradigma’s naast en door elkaar aanbieden, en zo alleen kunnen bijdragen tot een veralgemeend scepticisme (*er is geen waarheid*) of relativisme (*anything goes*). Dat is vanzelfsprekend geenszins het geval. Men kan pas aan perspectiefverbreding werken als men eerst op vertrouwde grond staat. Perspectiefverbreding moet dus samengaan met een gedegen disciplinaire vorming. Ernstige en verrijkende kritiek kan er pas zijn als er eerst houvast is. Bovendien mag het bewustzijn van een veelheid aan invalshoeken niet leiden tot verlamming van het denken of tot een onvermogen om syntheses te bewerken of theoretische keuzes te maken.

De onderwijsfilosofie van de UGent sluit aan bij een waaier van cognitief-constructivistische benaderingen. Dit constructivisme berust op de aanname dat de mensen betekenis geven aan hun omgeving vanuit impliciete achtergrondtheorieën. Die theorieën maken de interpretatie van gegevens mogelijk. Zij blijven ook ongewijzigd zolang zij ons in staat stellen informatie te interpreteren. Is de informatie echter te dissonant met de theorie, dan wordt de theorie zelf bijgesteld zodat een nieuwe, betere interpretatie mogelijk wordt. De bijgestuurde theorie biedt vervolgens de mogelijkheid door de integratie van nieuwe gezichtspunten de dissonantie te reduceren en de beschikbare informatie beter te interpreteren. Er vindt met andere woorden een ontwikkeling plaats in de richting van krachtigere theorieën, die ons in staat stellen meer gegevens te integreren en in die zin beter aansluiten bij de “realiteit”.

Multiperspectivisme leidt dus niet tot een houding waarbij alle gezichtspunten evenveel en dus even weinig waard zijn, maar wel tot een attitude die in de angel van de twijfel de stimulans vindt voor een waarheidsgetrouwere, realiteits- en oplossingsgerichtere

benadering. Het is de pijn van de twijfel die mensen aanzet tot nieuwe zoektochten naar de waarheid, en niet de sussende overtuiging het gelijk al te hebben gevonden (Charles Peirce). “Durven denken” betekent de twijfel onder ogen durven te zien. Aangezien de UGent haar studenten en medewerkers aanmoedigt tot “durven denken”, voedt zij op tot moed bij de aanblik van de twijfel.

Deze houding komt op verschillende manieren tot uiting in UGent-projecten, en dit niet alleen in de opleidingen. De musea die het academische erfgoed van de instelling bewaren en toegankelijk maken, zien de wetenschappelijke activiteit niet als het verhaal van de triomftocht van de wetenschappen. Centraal staan de moeilijke zoektocht om de betere zienswijze op het spoor te komen, de vele losse eindjes in de geschiedenis van de wetenschappen, hoe één procent inspiratie volgt na negenennegentig procent transpiratie (Thomas Edison). Ook in onze opleidingen leeft de gedachte dat het einddoel nooit bereikt is, dat zelfs de meest onaantastbare natuurwetten voor revisie vatbaar zijn en dat alle kennis – in de brede zin van het woord: inzichten, vaardigheden, attitudes, niet enkel “weten dat”, maar ook “weten hoe” – in essentie voorlopige kennis is – tot wij het gekende herstructureren: de wereld van Newton zien als een grensgeval van die van Einstein, en die van Einstein en Heisenberg als grensgevallen van een theorie die we nu nog niet hebben. Studenten disciplinair grootbrengen in het bewustzijn van het kwetsbare en het vergankelijke van wetenschappelijke resultaten, maar ook in het bewustzijn van het grootse en het onverzettelijke van wetenschappelijke ambities: dat is wat wij willen.

Multiperspectivisme in de wetenschappen is dus zeker geen relativistisch programma. Het is er wel een dat het onafgewerkte van de wetenschappen meeneemt in zijn zienswijze en zo bijdraagt tot méér en betere wetenschap, wat trouwens de manier is waarop die wetenschappen zich altijd al hebben ontwikkeld. Pas waar en wanneer men dacht de waarheid in pacht te hebben, kwam de kennisproductie echt tot stilstand.

De talrijke aspecten van multiperspectivisme

De multiperspectivische benadering komt nog op andere manieren tot uiting in de opdracht die de UGent zich stelt bij de vorming van haar studenten. Op een rij:

1. De UGent is een pluralistische instelling die zich neutraal opstelt. Dat betekent niet dat zij onverschillig staat tegenover de levensbeschouwelijke, politieke, sociale en culturele achtergronden en overtuigingen van haar studenten en personeelsleden, maar dat zij al die achtergronden en overtuigingen met gelijk respect wil behandelen. De UGent verschaft onderwijs waarin levensbeschouwelijke, sociale, culturele en fysieke verschillen een rol kunnen en mogen spelen, onderwijs dat actief tegemoet wil komen aan uiteenlopende perspectieven. Haar studenten- en personeelsbeleid stelt zich respectvol open voor de diversiteit van de studenten- en personeelspopulatie. De UGent wil onderwijsvoorzieningen die gelijke kansen bevorderen. Een essentieel onderdeel hiervan is de doelstelling om initiële ongelijkheden tussen studenten zoveel mogelijk te reduceren. De UGent ziet de diversiteit van de perspectieven onder de leden van haar gemeenschap als een verrijking en als een gegeven dat haar dichter brengt bij de hedendaagse sociale realiteit.
2. De UGent zet in op een actief internationaliseringsbeleid dat, steunend op de verankering van de UGent in de eigen taal en cultuur, externe contacten, uitwisselingen en samenwerkingen beoogt op het vlak van onderzoek en

onderwijs. Ze ziet dit als een verrijking van en een correctie op een zelf-centrische houding. Daarbij wordt niet alleen samenwerking op thematisch, regionaal en multilateraal vlak met topinstellingen gestimuleerd, maar ook de ontwikkelingssamenwerking met partners in het Zuiden. De UGent wil op deze manier een schakel zijn in zowel de productie als de circulatie van kennis op wereldwijde schaal. Kennis is immers een van de belangrijkste grondstoffen, die niet alleen ontstaat in samenwerking met de sterkst mogelijke academische partners, maar ook, om redenen van rechtvaardigheid en met het oog op wederzijdse ontwikkeling, gedeeld moet worden met partners in het Zuiden.

3. De UGent zet in op de vormgeving van een ontwikkelingsgerichte leer- en onderzoeksomgeving waarin:
 - a. onderwijs zo veel mogelijk berust op actueel onderzoek en zowel onderwijs als onderzoek probleemgericht, ontdekkend, coöperatief en confronterend zijn opgevat;
 - b. studenten leren van lesgevers, lesgevers van studenten, studenten van studenten, en lesgevers van lesgevers;
 - c. problemen worden geformuleerd en onderzocht vanuit de perspectieven van verschillende disciplines, die elkaar aanvullen in de constructie van een rijke en veelzijdige benadering (*multidisciplinariteit, interdisciplinariteit, transdisciplinariteit*).¹
4. De instelling wil bij de programmatie en de kwaliteitszorg van het onderwijs niet alleen universitaire stakeholders betrekken (studenten, ouders, lesgevers, ...) maar ook de perspectieven van stakeholders uit de afnemende velden (cultuur, economie, gezondheidszorg, rechtspleging, overheden, ...) valoriseren. Die stakeholders zijn niet alleen belangrijk omdat zij het waartoe van het hoger onderwijs uitmaken, maar ook omdat, zonder hun inbreng, het onderwijs de maat van de actualiteit niet kan halen. De instelling dient actief in te zetten op inspraak van deze stakeholders in het onderwijsgebeuren. Eigentijds hoger onderwijs is een evenwichtige combinatie van de perspectieven van alle betrokkenen. Ook al vormt de academische expertise van de lesgevers de basis voor hun professionele autonomie, toch is het zo dat hoger onderwijs geen gesloten en zelfgerichte activiteit is. De professoren zijn niet, zoals vroeger vaak gold, de motor en tegelijk het doel van het hoger onderwijs. Ons onderwijs is een publiek goed en het moet dan ook als zodanig vorm krijgen. Het onderwijs van de UGent staat om die reden in het teken van *social accountability*: uiteindelijk staat het, waar mogelijk en zinvol, ten dienste van breed gedefinieerde maatschappelijke belangen en doelstellingen. *Social accountability* is het kernbegrip voor disciplines met een sterk academisch aangedreven professionele finaliteit: (dier)geneeskunde, farmacie, rechten, ingenieurswetenschappen, psychologie, bedrijfskunde. De UGent streeft de vorming van professionals na, die zowel door hun professionele autonomie uitmunten, als door hun capaciteiten

¹ Multidisciplinariteit slaat op de samenwerking van onderzoekers uit verschillende disciplines die elk afzonderlijk een probleem benaderen. Interdisciplinariteit op een samenwerking die tot een geïntegreerde kijk op een probleem leiden, en transdisciplinariteit op een benadering waarin elke onderzoeker tools uit meerdere disciplines hanteert om een probleem te benaderen. We gebruiken in het vervolg gemakshalve de samenvattende term "interdisciplinariteit" om één van deze drie vormen aan te duiden, tenzij anders gespecificeerd.

om bij te dragen tot de identificatie van wetenschappelijk adequate maatschappelijke probleemstellingen en de oplossing ervan.

5. De UGent staat algemeen voor wetenschappelijk onderzoek dat kan worden gerechtvaardigd vanuit een brede maatschappelijke context. Zij interpreteert die band echter niet op de enge manier die elk onderzoek bevraagt naar rendabiliteit en maatschappelijke toepasbaarheid. De UGent is geen technisch samenwerkingsverband, maar een universiteit. Dat betekent dat zij de universaliteit van de kennis ten dienste wil stellen van menselijke ontwikkeling. Zij beoogt dit door tussen de verschillende soorten wetenschappen contactpunten en bruggen te bouwen.
 - a. Verschillende soorten ontwikkeling: Onderzoek kan aan het ene eind van het spectrum bijdragen tot strikt economische ontwikkeling, tot technologische innovatie, of gericht zijn op de vorming van afgestudeerden met de hoog gekwalificeerde competenties die in een hedendaagse maatschappij nodig zijn. Onderzoek kan, aan het andere eind van het spectrum, ook te maken hebben met de vorming van de argumentatievaardigheden en het inlevingsvermogen die nodig zijn voor de vormgeving van het (maatschappelijke samen)leven zelf. Tussen beide extremen in staan allerlei andere maatschappelijke belangen waartoe de wetenschappen kunnen en moeten bijdragen, waaronder niet het minst het belang van de kennisuitbreiding zelf ("kennis omwille van de kennis" is ook maatschappelijk belangrijk).
 - b. Verschillende soorten disciplines: De economisch-maatschappelijk georiënteerde doelstellingen liggen voor de hand bij de professioneel gerichte academische disciplines. De UGent kwalificeert haar studenten daar expliciet als onderzoekers-professionelen (artsen, ingenieurs, juristen, ...), die voldoen aan de behoefte aan hoog gekwalificeerd menselijk kapitaal. Aan het andere eind van het spectrum staan de zogenaamde geesteswetenschappen (*humanities*). Het onderzoek in deze disciplines draait rond de cultivering van wat in het Engels treffend wordt gevat in de term *scholarship*: de diepe beheersing van een discipline door de langdurige beoefening ervan. Hoewel het product van de geesteswetenschappen de *scholar* zelf is, die zich heeft gevormd in de ontwikkeling van een oeuvre, is er ook hier een maatschappelijke finaliteit. Disciplines zoals wijsbegeerte, geschiedenis, letterkunde en taalkunde, kunstwetenschappen, ... oefenen mensen in het nadenken en de ontwikkeling van inzichten over inhouden en benaderingen die grotendeels buiten het rechtstreekse bereik van de wetenschappen (*sciences*) vallen. Het gaat hierbij om een algemene reflexiviteit, die mensen uitnodigt om zich te plaatsen in een geschiedenis, in een globale context, in een netwerk van betekenissen, in een veelvoud van visies. Vragen naar de zin van technologische innovatie, naar de betekenis van de verbreding van het wetenschappelijk inzicht, naar wat een leven uiteindelijk waardevol maakt, naar hoe zienswijzen historisch en lokaal van elkaar verschillen, naar hoe een samenleving georganiseerd dient te worden, komen hier aan bod. Tussen academisch-professioneel gerichte en de geesteswetenschappelijke disciplines in, staan de wetenschappelijke en de sociaal-wetenschappelijke disciplines (*sciences* en *social sciences*). De *sciences* kunnen zuiver zijn, of gericht op strategisch basisonderzoek, of

op toegepast onderzoek. Ook “zuiver” onderzoek past in een brede interpretatie van gerichtheid op maatschappelijke belangen. Zonder fundamenteel onderzoek droogt de voedingsbodem voor strategisch basisonderzoek en voor toegepast onderzoek uit. De UGent ziet in de bijdrage tot fundamenteel onderzoek één van haar belangrijkste onderzoeksdoelstellingen. Dat type onderzoek is namelijk de blijvende voorwaarde voor “direct nuttig” onderzoek – een blijvende voorwaarde die door een te kortzichtige invulling van “maatschappelijk nuttig” in het gedrang dreigt te komen. De sociale wetenschappen zijn eveneens voor een deel toepassingsgericht (beleidsgericht onderzoek of onderzoek gericht op *governance* van bedrijven of overheidsinstellingen), maar hebben daarnaast ook een fundamentele component. De sociale wetenschappen sluiten op dit punt aan bij de geesteswetenschappen, omdat zij de reflexiviteit op het vlak van de studie van maatschappelijke organisatie en processen stimuleren.

- c. De gedachte dat de UGent staat voor wetenschappelijk onderzoek met maatschappelijke finaliteit omvat ook metavragen over het waartoe en waarom van onderzoek. Op onderwijsvlak uit die ingesteldheid zich in de creatie van contactpunten en bruggen tussen praktijkgericht onderzoek en de reflectie daarover. In biotech, (dier)geneeskunde, ingenieurswetenschappen, ... is er ook aandacht voor bijvoorbeeld ethische of algemenere wijsgerige vragen en benaderingen, in het bijzonder over de rechten en belangen van patiënten, dierenwelzijn, waardenvragen over technology-assessment, ... In de benadering van de grote uitdagingen spelen de *human* en *social sciences* en hun methodes een rol. Overbruggingen tussen de “twee culturen” (C.P. Snow) zorgen zo voor een brede opvatting van de maatschappelijke verantwoordelijkheid die de wetenschappen dragen.
6. “De universiteit staat niet alleen” is een belangrijk element van het zelfbewustzijn van de UGent. Het multiperspectivisme zien we ook terug in het besef dat de universiteit als kennisinstelling slechts één schakel is in de omvangrijke kennisecologie die onze samenleving stuwt. Verscheidene types kennisinstellingen spelen daarbij hun eigen rol: universiteiten, hogescholen, HBO5, secundair onderwijs, SOC's en SIP's, R&D-eenheden van bedrijven. Naast kennisinstellingen zijn ook overheden en bedrijven van doorslaggevend belang in deze ecologie (de zogenaamde *triple helix*). De verspreiding, overdracht, productie en bescherming van kennis spelen, naargelang van de plaats in deze ecologie, een verschillende, maar wel onderling verbonden rol. Zo is de universiteit een creator van nieuwe kennis, maar geeft zij ook gevestigde kennis door. Zij is een vormgever van kenniswerkers voor bedrijven en overheden, en ook zelf een werkgever voor kenniswerkers, zowel creatieve als reproductieve. Voor de universiteit ligt het accent natuurlijk wel op de creatie van nieuwe kennis. In het universitaire onderwijs geeft de UGent als kennisinstelling gestalte aan vele rollen: als opleider van opleiders (leerkrachten), als navormer voor overheden en bedrijven, als partner van SOC's en SIP's, als ondersteuner van professionele HO-opleidingen aan de hogescholen, als doorstroominstantie voor leerlingen uit het SO. De ecologische visie op kennis vertaalt zich ook in de aandacht voor de combinatie van rollen in de kenniseconomie: de figuur van de student-ondernemer is hiervan een voorbeeld.

7. Het multiperspectivisme komt ook tot uiting in de wens van de UGent om de ontwikkeling van haar studenten en personeelsleden niet te beperken tot professionele en disciplinaire vaardigheden, maar bij die vorming ook hun rol als burger, als mens, als gezinslid, als consument, als ondernemer te betrekken. Dat vloeit voort uit de punten 5 en 6 hierboven. Wat onze studenten betreft: zij moeten zichzelf durven te overtreffen, durven op te komen voor hun eigen mening en die verdedigen; ze moeten fouten durven te maken, ze moeten dingen durven te doen, nieuwe dingen maken, ze moeten uit hun comfortzone durven te komen, ze moeten durven te netwerken, presentaties durven te geven, initiatieven durven te nemen, relaties durven aan te gaan, zich sociaal durven te engageren, ...
8. Ook de universitaire *governance* integreert verscheidene perspectieven. De UGent betreft op de hoogste niveaus van het bestuur (de Raad van Bestuur en het Bestuurscollege) externe stakeholders (vertegenwoordigers van de socio-economische, politieke en culturele milieus). Alle beleidsorganen, adviserend of beslissend, zijn samengesteld uit leden van de universiteitsgeledingen (ZAP, AAP, ATP en studenten). Waar in strategievoorbereidende adviesorganen wordt afgeweken van die regel, nemen experts de plaats in van leden van de geledingen, die op hogere echelons dan weer wél participeren. De hele *governance*-structuur van de UGent is een instrument om de perspectieven van studenten, personeel en maatschappelijke vertegenwoordigers te bundelen en te coördineren. Een groot gewicht ligt daarin bij de studenten. Instanties zoals de Gentse StudentenRaad, naast de stelselmatige inspraak en participatie van studenten op alle bestuursniveaus (van opleidingscommissies over faculteitsraden tot centrale advies- en beslissingsorganen), verzekeren de betrokkenheid van de studenten – niet alleen bij het onderwijs, maar bij alles wat studentenvoorzieningen (huisvesting, voeding, verenigingsleven, sport) aangaat.
9. Het beleid van de UGent streeft naar een dynamisch evenwicht tussen decentrale en centrale perspectieven. Er wordt steeds gezocht naar maximale subsidiariteit op het niveau van de faculteiten of van instanties binnen de faculteiten. Centrale initiatieven ontstaan waar coördinatie van de faculteiten nodig is. De concrete regels waarop die coördinatie berust, zijn het voorwerp van overleg met de decanen en de onderwijsdirecteuren, die hiervoor samen een draagvlak creëren. Ook hier is er dus sprake van perspectiefcoördinatie.
10. Perspectiefname en perspectiefwisseling zijn, zoals bekend uit de cognitivistische moraalpsychologie, krachtige instrumenten bij de opbouw van morele en normatieve vaardigheden. Ethische vaardigheden zijn immers voor een groot deel gebaseerd op wat psychologen 'sociale cognitie' noemen. Sociale cognitie is het vermogen om zichzelf te percipiëren door de ogen van een ander. De morele ontwikkeling hangt meer bepaald samen met de wijze waarin men zichzelf situeert ten overstaan van overkoepelende perspectieven. 'Decentring' van de eigen wensen en belangen komt er wanneer mensen zichzelf zien als lid van een kleine groep, een grotere gemeenschap, een hele maatschappij, en ten slotte vanuit het perspectief van wat een gewenste maatschappelijke ordening zou kunnen zijn. Uit moreel-educatieve studies blijkt dat de aansporing om het perspectief van de ander of van de grotere eenheid in te nemen, een krachtig moreel leermiddel is. Nagaan of je zelf zou willen wat de ander overkomt en gebeurtenissen door de ogen van de ander leren zien – dát bewerkt identificatie met de wensen en noden van de ander, dát brengt de morele impuls tot stand.

Perspectiefwisseling is trouwens de basis van de zogenaamde Gulden Regel, die verschillende religies tot hun ethisch uitgangspunt hebben genomen: "Behandel anderen zoals je zelf behandeld zou willen worden". Het multiperspectivische verhaal is dus niet alleen een verhaal over onderwijs, maar ook een over waarden en normen, over identificatie met grote gehelen, met principes die het geheel gestalte horen te geven. Voor de UGent is het daarbij ook belangrijk dat het principe van de perspectiefwisseling formeel is en geen bepaalde morele inhouden voorschrijft. Het vraagt een manier van kijken, zet aan tot neutraliteit in de zin van decentrerend en geeft de raad de zaken niet alleen vanuit je eigen perspectief te bekijken. Die manier van kijken is verenigbaar met een brede waaier van levensbeschouwelijke uitgangspunten.

Aansluiting bij de missieverklaring van de UGent

Multiperspectivisme als onderwijsfilosofie sluit uitdrukkelijk aan bij de officiële missieverklaring van de UGent. Deze verklaring vormt de grondslag voor de strategische beleidsplannen en veranderingsprocessen op alle niveaus. Dat geldt meer bepaald ook voor het universitaire onderwijs.

Hieronder volgt de volledige missieverklaring:

De Universiteit Gent...

- *profileert zich als maatschappelijk geëngageerde en pluralistische universiteit, die openstaat voor alle studenten ongeacht hun levensbeschouwelijke, politieke, culturele en sociale achtergrond (zie ook de antidiscriminatieverklaring);*
- *profileert zich in een breed internationaal perspectief en beklemtoont daarbij haar eigenheid inzake taal en cultuur;*
- *wil haar studenten kritisch vormen in een creatieve, ontwikkelingsgerichte leer- en onderzoeksomgeving;*
- *biedt een breed spectrum aan kwalitatief hoogstaande, door onderzoek ondersteunde opleidingen, die ze permanent wil afstemmen op de nieuwste wetenschappelijke evoluties;*
- *wil op een selectieve wijze de voortgezette academische opleidingen, de postacademische en permanente vorming uitbouwen;*
- *wil haar onderwijs en onderzoek in een brede maatschappelijke context plaatsen en daarover voortdurend in dialoog treden met haar omgeving;*
- *wil in alle faculteiten fundamenteel en ongebonden wetenschappelijk onderzoek stimuleren en verder uitbouwen en hierin op wereldvlak een vooraanstaande rol vervullen;*
- *wil een ondernemende universiteit zijn, met aandacht voor de sociale en economische toepassing van haar onderzoeksresultaten;*

- hecht bijzonder belang aan de sociale voorzieningen voor studenten;
- bouwt voor haar personeel aan een stimulerende omgeving met optimale ontplooiingsmogelijkheden;
- hecht bijzonder belang aan de participatie van studenten, personeel en maatschappelijke vertegenwoordigers in het beleid;
- wenst een sterke interactie met haar alumni;
- kiest voor een gedecentraliseerd dynamisch organisatiemodel.

Multiperspectivisme als onderwijsconcept

Multiperspectivisme is het kernbegrip van een algemeen denkkader dat duidelijk maakt hoe de UGent gestalte kan geven aan haar missieverklaring. Deze 'filosofie' gaat niet alleen over onderwijs en onderzoek, maar ook over de relaties tussen de stakeholders binnen de universiteit (coöperatie in diversiteit). Ze impliceert verder een concept van *governance* (integratie door participatie), de werking van administraties (integratie door coöperatie), en een visie op de relaties tussen de universitaire en niet-universitaire stakeholders in hoger onderwijs.

Wat betekent dat multiperspectivisme op het vlak van het onderwijsconcept? In omstandigheden waarin leren optimaal verloopt, ligt de aansluiting bij cognitief-structuralistische en verwante leertheorieën voor de hand. Volgens benaderingen in deze lijn is leren meer bepaald:

1. een actief proces: informatie is pas zinvol tegen de achtergrond van een impliciete theorie; optimaal onderwijs moet dus de actieve kennisopbouw door de student faciliteren;
2. een proces van integratie van dissonante informatie; optimaal onderwijs dient dus de verwachtingen van de student te doorbreken;
3. een proces gericht op probleemoplossing: leren gebeurt dankzij storingen die een probleem veroorzaken; optimaal onderwijs dient probleemoplossingsgericht te zijn;
4. een proces van decentrerend of distantiërend: leren betekent zelfgerichtheid (zelfcentrisme) omzetten in zaakgerichtheid (decentrisme of multicentrisme); optimaal onderwijs dient de verwachtingen te doorbreken door het innemen van alternatieve, maar steeds meer *sachgemäße* perspectieven te bevorderen;
5. een reflexief proces: leren omvat (behalve de verdere verankering en versteviging van de verworven achtergrondtheorieën) de herstructurering van die theorieën zelf door reflectie *over* de denkkaders; onderwijs dient dus de reflectie te bevorderen over de denkkaders waarbinnen men dissonante informatie verwerkt;
6. een coöperatief proces: afstand nemen van de eigen kaders gebeurt in de eerste plaats door samenwerking met anderen die afwijkende standpunten vertegenwoordigen, waardoor de coördinatie van standpunten nodig is; optimaal

onderwijs bevordert de coöperatie van lerenden die verschillende perspectieven innemen.

Studenten leren volgens dit concept des te efficiënter, naarmate zij méér zelf mogen ontdekken en samenwerken met peers voor de oplossing van problemen. De rol van de leeromgeving en de lesgever bestaat erin uitdagingen op te werpen, snel integreerbare informatie aan te bieden, en reflectie en synthese te stimuleren. Dit is een ideaalconcept, vertaalbaar in een aantal didactische technieken. Het “creatieve kennisontwikkelingsconcept” van de UGent vertaalt dit ideaaltype naar een realistischer niveau.

Creatieve kennisontwikkeling: een onderwijsconcept van de UGent

[Kennis is fundament van creativiteit](#)

De UGent wil studenten opleiden tot creatieve kenniswerkers. Creativiteit gaat echter niet ten koste van kennis, maar bouwt erop voort. Vanuit kennis en inzicht in de kernbegrippen, theorieën, referentiekaders en onderzoeksmethodes die eigen zijn aan een wetenschappelijke discipline, verwacht ze van studenten dat zij kritisch nieuwe informatie naar wetenschappelijke waarde kunnen schatten en benutten. Ze verwerven ook een scherp inzicht in verwante en ondersteunende wetenschappen en betrekken die zelfstandig bij het zoeken naar (voor hen) nieuwe oplossingen voor complexe problemen en onderzoeksvragen.

[Kennis ontwikkelen is een competentie](#)

Activerende onderwijsactiviteiten dagen de studenten uit om een actief-onderzoekende rol aan te nemen. Naast het creatief aanwenden van bestaande wetenschappelijke basiskennis uit de eigen discipline worden studenten gestimuleerd tot actieve kennisconstructie op basis van de kennisbronnen zoals die gangbaar zijn in de wetenschap en de professionele wereld. Creatief leren denken impliceert competenties op drie niveaus, om allereerst zowel bepaalde verbanden en nieuwe gezichtspunten te ontdekken, ten tweede om constructief en innovatief om te gaan met standaardmethoden bij complexe problemen, en ten derde om via onderzoek een bijdrage te leveren aan een wetenschapsgebied.

[Creativiteit vraagt een kritische houding tegenover de \(eigen\) kennis](#)

Zelfstandig complexe theoretische en/of praktijkgerichte vragen kritisch analyseren, nauwgezet onderzoeken en hierbij terugvallen op wetenschappelijke basiskennis zijn typerende kenmerken van de student die “durft denken”. Vanuit haar lange traditie van onafhankelijk en kritisch denken profileert de UGent zich als een kennis- en leercentrum dat vooral opleidt tot scherpzinnig academisch redeneren, kritische oordeelsvorming en beslissingsvermogen om gefundeerde standpunten in te nemen. Dit is essentieel om de vertaling te maken naar adequate oplossingen of wetenschappelijk verantwoorde conclusies.

Het onbekende is eerder een uitdaging dan een bedreiging

In een steeds evoluerende wetenschappelijke wereld die gekenmerkt wordt door gespecialiseerde subdisciplines, is het belangrijk dat academici zich bewust zijn van de grenzen en het tijdelijke karakter van kennis. Complexe vraagstellingen vergen vaak een multidisciplinaire aanpak, waarbij enige ambiguïteit tussen de verschillende benaderingen kan ontstaan. Van studenten en afgestudeerden van de UGent wordt verwacht dat ze nieuwe onzekere situaties kunnen doorzien, zich nieuwe werkwijzen en principes eigen kunnen maken en in hun denken los durven te komen van de premissen die de omgeving opdringt. De UGent beoogt daarmee een emancipatorische bijdrage aan de ontwikkeling en vernieuwing van de maatschappij.

Communicatie leidt tot kennisontwikkeling

Vandaag verwacht men van academici dat ze competent zijn om met en voor anderen te kunnen werken en dat ze leiderschap op zich kunnen nemen. Dat alles vereist goede communicatievaardigheden. Het gebruik van werkvormen als groepswerk, integratieseminaries, werkcolleges, PGO-tutorials, projecten en stages, binnen de opleidingen, zorgt ervoor dat de student via communicatie kennis verwerft, die kan toepassen en kan delen. Deze werkvormen zetten studenten aan om samen te werken. Bovendien speelt sociale interactie een grote rol in het verwerken van kennis en competenties. De gerichte integratie van ICT in een rijke en afwisselende mix van onderwijsvormen stelt docenten en studenten in staat om (ook in grote groepen) kennis en ideeën uit te wisselen en te bediscussiëren, los van plaats en tijd.

Creativiteit veronderstelt levenslange kennisontwikkeling

Steeds weer creatief omgaan met continu evoluerende onderzoeks- en werksituaties veronderstelt dat academici over een stevige portie leergierigheid en leerbereidheid, over diverse leerstrategieën en over een stevige zelforganisatie beschikken die hen aanmoedigen om levenslang te leren en bij te leren. Van bij de aanvang van het onderwijsproces streeft de UGent er daarom naar de zelfsturing in het leren te stimuleren en zelfstandig denken te bevorderen. In hun opleidingen worden studenten steeds meer geconfronteerd met leeractiviteiten die hen uitdagen om zelf de verantwoordelijkheid op te nemen voor hun eigen leerproces. Leren in authentieke kennisomgevingen, zoals tijdens stages, is niet alleen een efficiënte onderwijsvorm voor domeinen met zeer snel evoluerende inhoud, maar het biedt de studenten ook meer kansen tot levenslang leren. De leeromgeving gebruikt immers dezelfde kennisbronnen als de onderzoeks- of beroepsomgeving waar de studenten later in terecht komen. Studenten wordt geleerd om uit complexe gegevens (voor hen) nieuwe kennis te creëren.

Diversiteit bevordert creativiteit

De UGent profileert zich als een open, sociaal geëngageerde universiteit met een pluralistische opvatting en een breed internationaal perspectief. De maatschappelijke diversiteit toont zich in het personeel, de studenten, het onderzoek en de onderwijsprogramma's. Diversiteit moet niet alleen leiden tot een gedegen weerspiegeling van de diversiteit in de maatschappij en de internationale wetenschappelijke wereld. Diversiteit stimuleert ook creativiteit, zowel in de manier

waarop academische problemen worden opgelost, als in de manier waarop ze gecommuniceerd worden, en evenzeer in de oplossingen zelf. Diversiteit staat voor het erkennen, waarderen en benutten van verscheidenheid en is een must in de UGent-onderwijscontext.